

СТАНОВИЩЕ

на доц. д-р Крум Бъчваров, НАИМ-БАН

за дисертационния труд на Илия Илиев Хаджипетков, редовен докторант в Софийски университет „Св. Климент Охридски“, „Огладени каменни сечива от Горнотракийската низина през късния неолит (типология, хронология и регионална специфика)“, представен за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

Проучването се състои от увод, пет глави, заключение, списък на използваната литература и приложения.

Уводът започва с лаконично встъпление, посветено на появата и развитието на огладените каменни оръдия в контекста на предноазиатската неолитизация, което до голяма степен остава формално и не е логически свързано с текста нататък. Непосредствено след него е въведена темата на дисертацията. Безспорната необходимост от такова изследване на първо място е обоснована с „незадоволителното ниво на проучване и натрупаната през последните години база данни“. Въпреки верността на това твърдение, изборът на хронологически граници на проучването, макар и напълно основателен, не е достатъчно адекватно обяснен: не е доказан факт, че добивът и обработката на камък имат превес над тези на останалите суровини, нито „социалната и дори ритуална символика“ на огладените каменни оръдия се формира през късния неолит. Същото се отнася за периодизацията на неолита в Тракия. Допуснати са фактически грешки, но по-важно е цялостното впечатление за неяснота, не само в хронологическо отношение, но и с оглед на културното развитие през проучваната епоха.

Отделна част от Увода е посветена на „целите и задачите на изследването“. Оставям настрана терминологичната неизясненост на традиционната за такъв род съчинения опозиция „цели/задачи“. Основните цели на дисертанта са три: 1) формално категоризиране на огладените каменни сечива въз основа на техните метрични характеристики; 2) извеждане на хронологически диагностични белези; 3) установяване на регионални особености. Изброени са подходите за тяхното постигане; детайлно е представено само възстановяването на оперативната верига или „жизнения цикъл“ на огладените каменни оръдия. Ясно е обосновано разглеждането на обекта на изследването в неговия географско-културен контекст. В последния дял от Увода е конкретизиран обектът на изследване: 1429 огладени каменни сечива.

Глава I, „Историография“, като цяло е изчерпателна и информативна, макар и на места с излишни преразкази на публикувани данни, например проучването на Малина и Васичек (1990). Изведените три периода в изследванията по темата в България са разграничени въз основа на въвеждане на нови аналитични методи и обобщението им дава ясна представа за развитието на тази научна област.

Глава II, „Природногеографска и културна характеристика“, има за цел да въведе контекста, в който е функционира обектът на изследването. Всъщност обаче описанието на съвременния релеф, климат и дори скали е донякъде самоцелно и не е достатъчно логично обвързано с целите на проучването. Що се отнася до

реконструкцията на палеосредата, самият автор стига до заключението, че засега не може да използва „пълноценно наличните данни“ за целите на своето изследване.

Следващият дял от тази глава, „Хронология на изследваните обекти“, в разширен вид повтаря аналогичната част на Увода и добавя още фактически грешки и неясноти, например представената абсолютна хронология на късния неолит в Тракия. Що се отнася до последния раздел от главата, „Типове обекти“, смятам, че на този въпрос е отделено прекалено много място с оглед на ирелевантността му в контекста на посочените изследователски цели.

На фона на – както ще видим по-нататък – прецизно структурираната и добросъвестно изпълнена същинска част на проучването, Уводът и Глава II до известна степен са хаотични и непълни, избилстват на неясноти и читателят остава с впечатлението, че авторът не е обърнал достатъчно внимание на този изходен етап на своето изследване.

Глава III, „Класификация и някои характеристики на огладените каменни сечива“, започва с бележки за използваните термини. Тази терминологична дискусия е изчерпателна и определено полезна с оглед на изследователската специфика и обхваща не само формалните, но и суровинните и производствените аспекти на артефактите.

Изведената въз основа на три изходни признака – повърхност, суровина и форма - класификация на предметите е коректна и предполага точни резултати, тъй като е основана на количествени критерии.

Важен дял от тази глава представлява анализът на „контекста на намиране“ на огладените каменни сечива. Той е изпълнен коректно, точно и в пряка логическа връзка с възстановяването на „жизнения цикъл“ на артефактите.

Глава IV, „Операционна верига“, определено има приносен характер и представя пълноценна картина на функционирането на изследваните предмети. Заклучителната част на главата, „Огладените каменни сечива и къснонеолитното общество“, е адекватно обобщение, основаващо се на направените в предишните етапи на изследването изводи и наблюдения. Пример за иновационния подход на дисертанта е „теоретичната възстановка на йерархичните нива на огладените каменни сечива“, въпреки че като всеки модел, този също е спорен.

Последната глава, „Регионални особености и развитие“, излага един предвидим резултат: очаквано не се наблюдават диагностични типологически зависимости, а по-скоро регионални технологични традиции и тенденции, които обаче са обобщени прецизно (т.нар. технологични кръгове).

Заключението накратко повтаря резултатите от отделните анализи и тяхната интерпретация. Освен това дисертационният труд съдържа каталози на обектите, полуфабрикатите, огладените каменни сечива, чукалките, точилата и материали от съседни области, както и карти, планове, графики, табла, фототабла и образи.

Заключение. Темата на проучването е подходящо формулирана и актуална, дисертационният труд е добре структуриран, целите са адекватно поставени и избраните подходи за тяхното реализиране позволяват постигане на позитивни резултати. Изследването определено съдържа елементи с оригинален приносен характер, значими изводи и обобщения и показва, че дисертантът притежава теоретични познания по темата и изобщо в областта на източнобалканската късна праистория. Цитирането е коректно, илюстрациите са качествено изработени, езикът е

достатъчно ясен, правописът като цяло е задоволителен. Затова, въпреки посочените слабости, смятам, че на Илия Илиев Хаджипетков трябва да се присъди образователната и научна степен „доктор“.

София

30/03/2014

доц. д-р Крум Бъчваров